

Munkaerő-piaci és képzési trendek a magyar-osztrák-szlovén hármashatáron

**Papp Bálint, Szentgotthárdi Közös Önkormányzati Hivatal, Szentgotthárd
Vehrer Adél, Széchenyi István Egyetem, Győr**

1. Bevezetés

A munkaerő-piaci és felnőttképzési szolgáltatások napjaink társadalmában egyre nagyobb szerepet kapnak az egész életen át tartó tanulás jelenőségének növekedése, a rohamos technológiai fejlődés és a gazdasági szerkezetváltás miatt. Az emberi erőforrás tervezése és a gazdasági szereplők igényeinek kielégítése egyaránt fontos kérdés (Vehrer 2011; Lentner Cs. 2018). Kutatásunk fókuszában egy határmenti kisváros, Szentgotthárd áll, ahol több felnőttképzésnek helyt adó intézmény, szervezet működik, és 65 hektár területű, határon átnyúló ipari park jött létre, jelentős foglalkoztató vállalkozásokkal. Különösen fontos a téma – az osztrák határ közelségéből adódóan – a térségre jellemző fluktuáció miatt, ami az itt jelenlévő cégek számára komoly gondot okoz a humán erőforrás kapacitás tervezésénél.

A Vas megye délnyugati részén fekvő Szentgotthárd központja az Ausztria, Szlovénia és Magyarország találkozásánál található hármashatár térségnek. A határmentiségből adódó kiváló földrajzi elhelyezkedése a térség ipari központjává alakította ki a város gazdaságát. Szentgotthárd, és ezzel együtt a térség kiemelkedő beruházása a Szentgotthárdi Ipari Park, amely Magyarország első határon átnyúló ipari parkja. Emellett a városon túlmutató hatósugara is van az Őrség és Körmend irányába. Az ipari park ad otthont a régió egyik legjelentősebb gazdasági foglalkoztatójának és szereplőjének, az Opel magyarországi vállalatának is.

A feldolgozóipar, a textilipar, a gépgyártás és a fémfeldolgozás jelenti a térség húzóerejét. Korábban elsősorban a textilipar volt kiemelt jelentőségű, ami napjainkban is számos embert foglalkoztat a térségben. E vállalatok stabil rendelés-állománnyal rendelkeznek, a fluktuáció ellenére is foglalkoztatotti létszámnövekedés figyelhető meg, még a gyakran fellépő szakemberhiány mellett is. A jobb munkatapasztalattal és megfelelő német nyelvtudással rendelkező munkavállalók jelentős része Ausztriában vagy Szlovéniában vállal munkát, így a szakemberek folyamatosan cserélődnek. Ugyanis Szlovénia folyamatos gazdasági fejlődése szintén egyre vonzóbbá teszi szomszédunkat Ausztriához hasonlóan (Bali – Hardi 2015). Álláskereső és még munkaviszonyban állók is sok esetben vállalnak különböző idegymunkát a határon túl a mezőgazdaságban, vagy takarítást Ausztriában. Ennek következtében tehát az mondható el Szentgotthárd munkaerőpiacáról, hogy a munkaerőhiány nagyobb gondot okoz, mintsem a munkanélküliség problematikája.

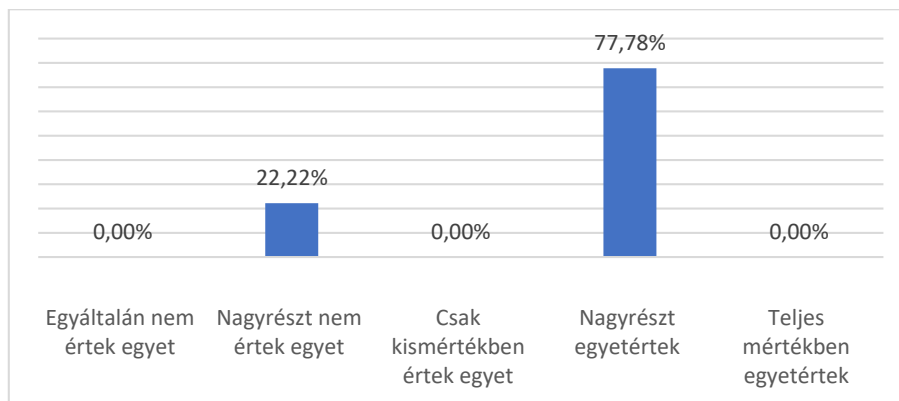
Kutatásunk célja, hogy a felnőttképzési szolgáltatások kínálati oldalát bemutassa, illetve a keresleti oldal által felmerülő igények gyakorlatban való megvalósulásáról képet kapjon a településen. Arra keressük tehát a választ, hogy a jelentős munkavállalói létszámmal rendelkező gazdasági szereplők oktatásra vonatkozó igényei mennyire illeszkednek a helyi képzési lehetőségekhez (Horváth 2017).

Mindezek alapján feltételeztük, hogy

- (H1) a képzési oldal kínálati oldala igazodni próbál a gazdasági szereplők igényeihez;
- (H2) a Szentgotthárdon jelentős munkaerőhiányból fakadóan a felnőttképzési szolgáltatások szerepe kiemelt jelentőségű; és
- (H3) az együttműködés nem feltétlenül hatékony a gazdasági és a felnőttképzési szereplők között.

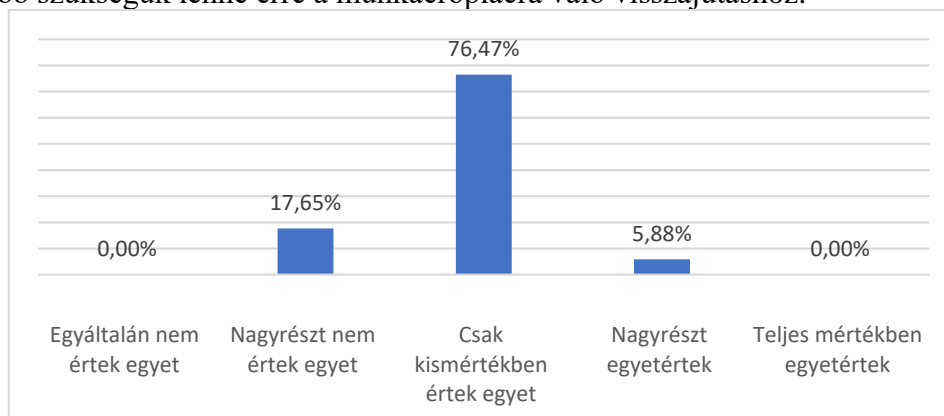
2. A kérdőíves vizsgálat tanulságai

A 2017-ben, Szentgotthárd húsz legnagyobb foglalkoztató vállalkozásának vezetői számára eljuttatott kérdőív eredményeit Likert skálán ábrázoljuk, és elemezzük a város felnőttképzési szolgáltatásainak megítélését, illetve az esetlegesen felmerülő további igényeket a gazdasági szereplők oldaláról. Kutatásunk hiányt pótló jellegét támasztja alá az a tény, hogy korábban még nem történt ilyen témájú, átfogó vizsgálat a településen. A térségre jellemző munkaerőhiány indokolja annak vizsgálatát, milyen mértékben jellemző a humán tőkébe történő befektetés a gazdasági oldal részéről, és mutatkozik-e erre megfelelő mennyiségű igény.

1. sz. ábra: Szükség van minőségi és aktív felnőttképzésre Szentgotthárdon
Forrás: saját szerkesztés

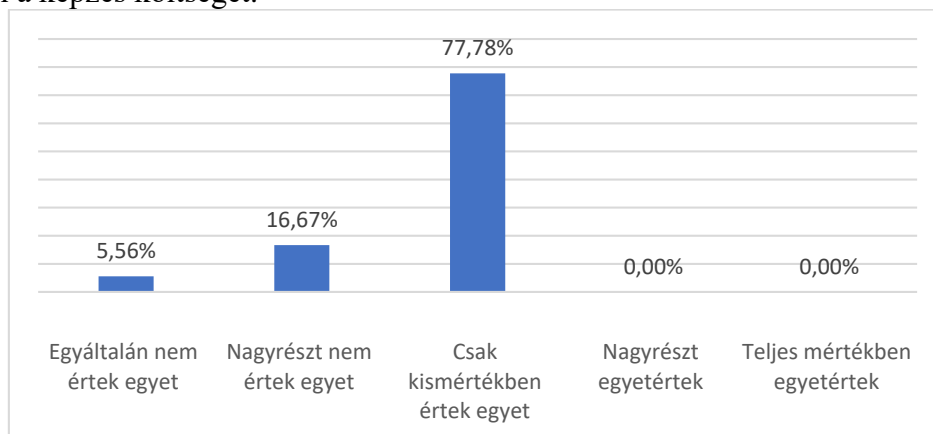
Az 1. sz. ábrán látható, hogy a válaszadók 78%-a gondolja úgy, hogy Szentgotthárdon szükség van jól működő és aktív felnőttképzésre, míg a cégek 22%-a kevésbé találja a felnőttkori tanulási lehetőségeket fontosnak. A térségre jellemző nagymértékű munkaerőhiány is állhat a válaszok háttérében, hiszen egy aktív, minőségi felnőttképzés hidat képezhet a munkavállalók és a munkaadók között. Az okok között megfontolandó az is, hogy sokan a felnőttképzés keretében megszerzett végzettséggel nem itthon, Magyarországon, hanem a szomszédos országokban vállalnak munkát. Emellett a válaszadóknak felmerülhetett annak problematikája, hogy sok esetben épp azok nem integrálhatók az oktatásba, akiknek legnagyobb szükségük lenne erre a munkaerőpiacra való visszajutáshoz.

2. sz. ábra: Elégedett vagyok a szentgotthárdi felnőttképzési kínálattal
Forrás: saját szerkesztés

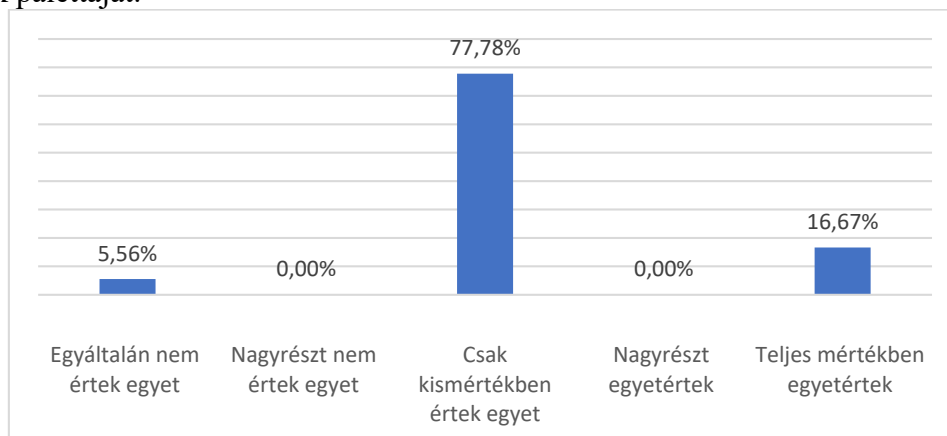
A 2. sz. ábra mutat rá arra, hogy a szentgotthárdi cégek nem találják megfelelőnek a helyi felnőttképzés kínálati oldalát. Talán a válaszok háttérében a számos hiányszakma áll, de elképzelhető olyan szakmák hiánya is a képzési palettáról, amelyek helyben egyáltalán nem hozzáférhetőek. Ennek okai között tartják számon például a településen a helybeli gyakorlati

oktatók hiányát. Amennyiben pedig más településről kérnek fel oktatót, az jelentősen megnöveli a képzés költségét.

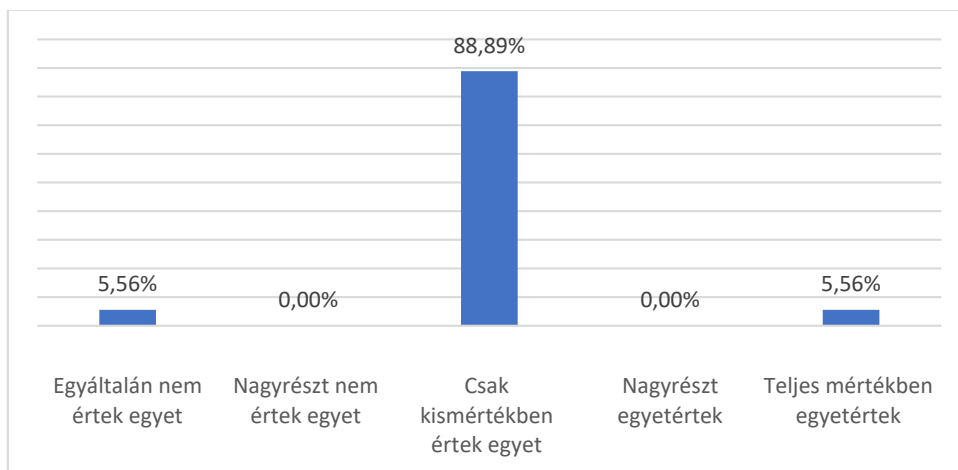
3. sz. ábra: Elégedett vagyok a szentgotthárdi felnőttképzés minőségével
Forrás: saját szerkesztés

A téma szempontjából az egyik legfontosabb kérdés a helyi vállalkozások elégedettsége a rendelkezésre álló felnőttképzési lehetőségek minőségével kapcsolatban. A 3. sz. ábra e tekintetben jól mutatja, hogy inkább a negatív vélemények dominálnak. Valószínűleg az igényfelmérés hiánya és a gyenge együttműködési hajlam áll a válaszok háttérében. Ideális esetben a megbízó cég felvázolja a képzéssel szemben támasztott igényeit, a képzésszervezők pedig ennek megfelelően készítik el a tananyagot, vagy éppen állítják össze képzéseik palettáját.

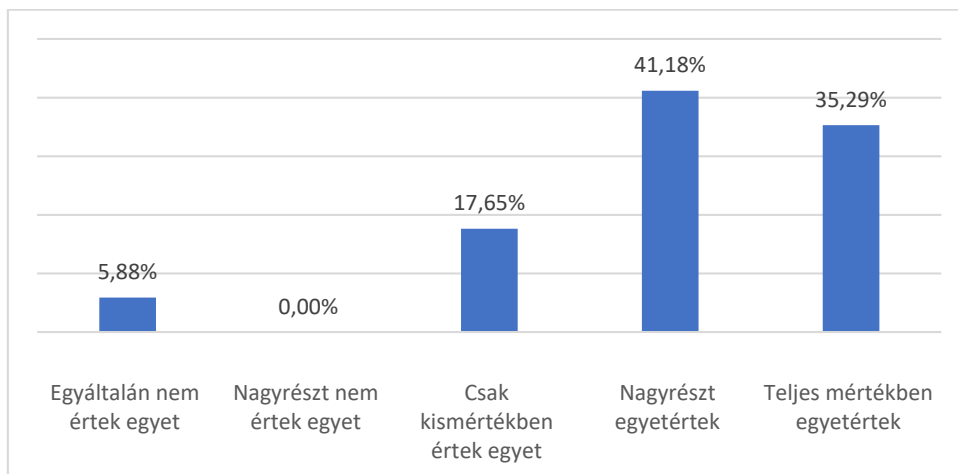
4. sz. ábra: Együttműködésben állok szentgotthárdi képzőintézménnyel
Forrás: saját szerkesztés

A téma szempontjából egyik legfontosabb kérdés, hogy aktív együttműködésben állnak-e a vállalatok a felnőttképző szervezetekkel, ezt a 4. sz. ábra mutatja be. A működő kapcsolatra utaló válaszok esetében feltehetőleg érvényes szerződésről, vagy gyakorlatban megvalósult együttműködésről van szó. A válaszok többsége azonban az együttműködések szezonálisára enged következtetni, illetve arra, hogy a legtöbb esetben ismeri egymást a keresleti és kínálati oldal, tudnak egymás létezéséről, hiszen valamilyen kapcsolatba már kerültek is a kapott eredmények alapján. Kedvező változást jelentene, ha a kapcsolat nem csupán periodikusan létezne, hanem a 16,67% jó példához hasonlóan aktív és hosszútávú együttműködés valósulna meg. Mindez proaktív szemléletmódot feltételez.

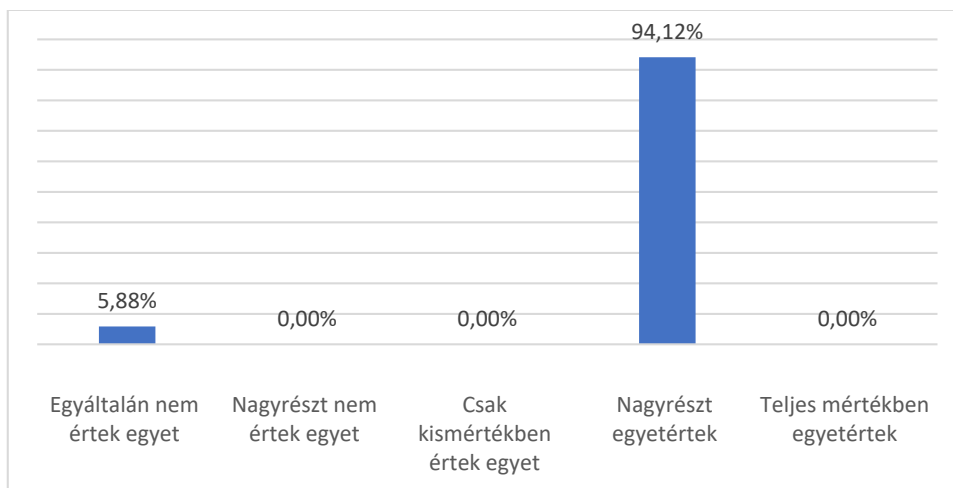
5. sz. ábra: A felnőttképzési tanfolyamok meghirdetését megelőzően van lehetőségem a hiányszakmákat jelezni a szentgotthárdi képzőintézménynek
Forrás: saját szerkesztés

A 5. sz. ábra válaszai meglehetősen megosztott képet mutatnak. Kiemelkedik a viszonylag semleges, csak kis mértékben értek egyet válasz-lehetőség, de néhány válasz érkezett a skála két szélső értékére vonatkozóan is. Az eredmény tanulságos, hiszen Szentgotthárd gazdaságát elsősorban a vizsgálatba bevont cégek befolyásolják, így kimondottan prioritást kellene élveznie a velük való kommunikációnak. Fontos lenne ez nemcsak a gazdasági, de a felnőttoktatási szereplők részéről is, s mindez a tanulni szándékozó felnőttek hasznára válhatna.

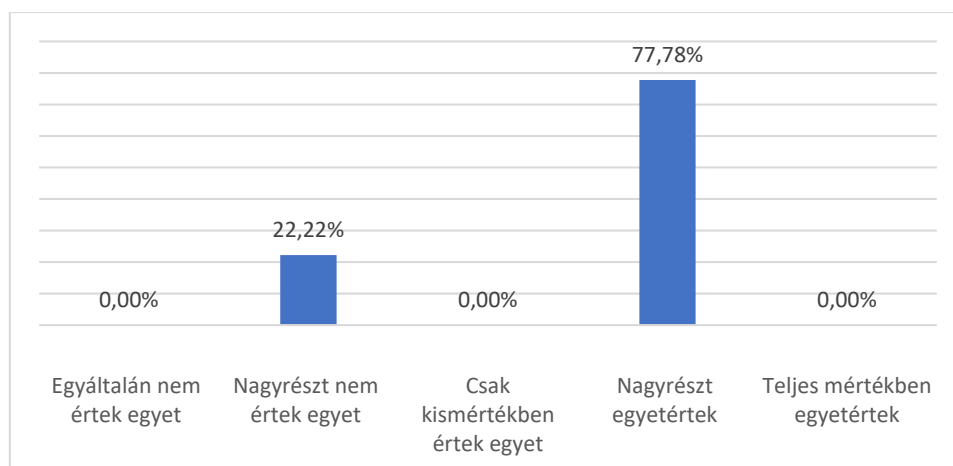
6. sz. ábra: Idegennyelv oktatási tanfolyamokat igénybe vennék szentgotthárdi képzőintézménytől
Forrás: saját szerkesztés

A 6. sz. ábra mutatja, hogy a cégek döntő többsége szívesen igénybe venne alkalmazottai részére helybeli idegennyelvi képzést. Tekintettel a határ közelségére, a munkáltatók többsége legalább egy idegen nyelv ismeretét elvárja alkalmazottaitól, ezek közül prioritást élvez a német nyelv. A cégek zöme igyekszik valamilyen módon segíteni dolgozói nyelvtudásának fejlesztésében a hétköznapi munkában, a munka során, de egy intézményesített oktatásra is nyitottak lennének a kérdőív alapján. Sok esetben természetesen az alapszintű nyelvtudás már elegendő, hiszen a munkavégzéshez szükséges szakmai nyelvet a mindennapokban sajátítja el a munkavállaló. De ez csak abban az esetben lehetséges, ha már a felvételnél rendelkezésére áll a minimális nyelvi követelmény.

7. sz. ábra: Szakmai képzést igénybe vennék szentgotthárdi képzőintézménytől
Forrás: saját szerkesztés

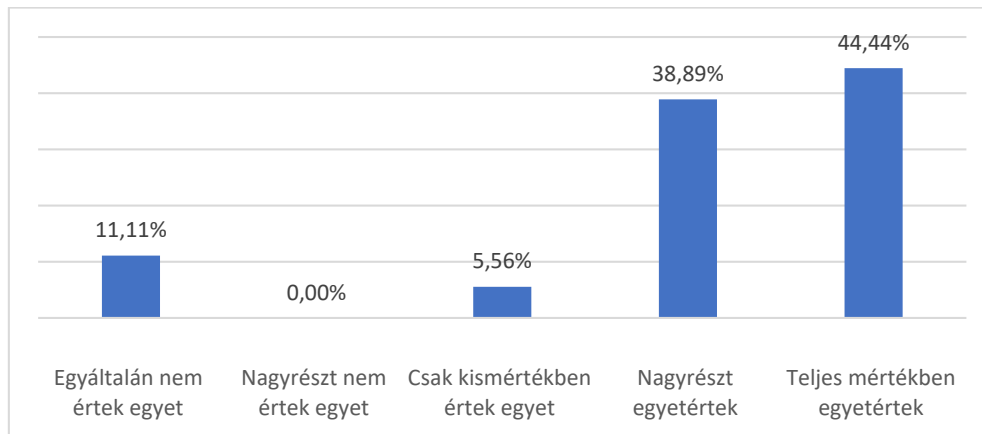
A 7. sz. ábra alapján a cégek nyitottak a szakmai képzés helyben történő megvalósítása érdekében, azonban e tekintetben nem egyöntetű a támogatás. Valószínűleg az áll a válaszok háttérében, hogy bár a vállalatok készek a kooperációra, de ennek további feltételei lehetnek. Ha 6. sz. ábra válaszaival összevetjük a tárgyalt kérdésben megjelenő álláspontokat, nagy különbséget látunk. Ez esetben egyetlen cég sem jelölte be a teljes mértékben egyetértek opciót, ami utalhat arra, hogy míg egy nyelvoktatás általánosabb, addig egy szakmai képzés sokkal inkább speciális ismereteket tartalmaz, ami megkövetel egy jó szakképzettségű és tapasztalatú oktatógárdát, hogy az adott szakmát a legtökéletesebb módon sajátíthassa el a hallgató. Ezek lehetnek azok a feltételek, amelyek egy képzés igénybevételét és támogatását meghatározhatják egy vállalat esetében. Összességében egyértelműen látszik a nyitottság, amit érdemes kiaknázni a szakmai kínálatban, fókuszálva a cégek által kívánatos képzésekre.

8. sz. ábra: Ismerem a Szentgotthárdon igénybe vehető felnőttképzési szolgáltatásokat
Forrás: saját szerkesztés

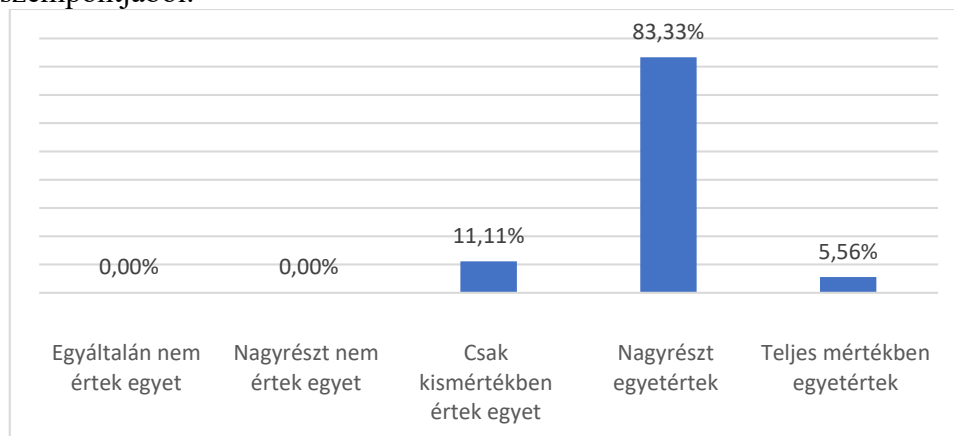
Figyelemre méltó tény a 8. sz. ábra alapján, hogy a városban működő cégek többsége ismeri az igénybe vehető felnőttképzési szolgáltatásokat, ám a válaszokból kiolvasható némi bizonytalanság is. A képzési szolgáltatások ismerete hiányának több oka is lehet. Egyrészt a vállalkozás passzivitása is okozhatja, főleg abban az esetben, ha nem nyitott alkalmazottai képzése irányában, másrészt a felnőttképző cégek marketingjének hiányosságaira is utalhat, ha nem hívják fel a vállalkozások figyelmét azokra a lehetőségekre, amelyeket biztosítani tudnak. Mindebből arra következtetünk, hogy célszerű lenne a felnőtt-iskolák marketing

tevékenységét folyamatosan aktualizálni, minden új cég vagy minden újonnan meghirdetett képzés esetében is.

9. sz. ábra: Tapasztalatom szerint szükség lenne álláskeresői technikák oktatására a felnőttek számára
Forrás: saját szerkesztés

Az álláskeresői technikák oktatása az egyik legfontosabb felnőttképzési szolgáltatás. Sajnos jelenleg Szentgotthárdon nincs lehetőség igénybe venni. A 9. sz. ábra azt mutatja be, hogy a cégek szempontjából felmerül ilyen jellegű igény a tapasztalataik alapján. Napjainkban egyre inkább fókuszba kerülnek a kiegészítő felnőttképzési szolgáltatások Európa szerte, melyek közé az álláskeresői technikák oktatása is sorolható. Sajnos Magyarországon egyelőre csak kevés helyen működik ez aktívan, bár az utóbbi években több Európai Uniósi támogatás is megcélozta ezt a tevékenységet. Fejlesztendő terület ez tehát Szentgotthárdon, és megfontolandó a gyakorlati haszna is a munkaerőpiacon való elhelyezkedés lehetőségeinek bővítése szempontjából.

10. sz. ábra: A képzéseket megelőzően szükség lenne kiegészítő felnőttképzési szolgáltatásokra (pl.: előzetes tudásszint felmérés, elhelyezkedési tanácsadás, pályakorrekciós tanácsadás)
Forrás: saját szerkesztés

Szentgotthárdon a kiegészítő felnőttképzési szolgáltatások nincsenek jelen a kínálati oldalon. A munkaadók számos esetben találkoznak a 10. sz. ábrán felsorolt szolgáltatások hiányával, illetve szükségszerűségével. A 9. sz. ábrához hasonlóan itt is jelzik a válaszadók a felmerülő igényt. Annak ellenére, hogy a vizsgált térségben még nem túlságosan ismert ez a szakterület, a cégek véleménye egyértelmű a témában. Nem csak a munkaerőpiacon való elhelyezkedés kapcsán fontosak az ábrán szereplő felnőttképzési szolgáltatások, hanem azért is, mert segíthetnek a megfelelő szakmaválasztásban vagy pályamódosításban az érintetteknek.

3. A kutatási eredmények értékelése

Kérdőívünk válaszai arra utalnak, hogy a felnőttképzési szolgáltatások köre fejlesztendő területnek számít Szentgotthárdon. A képzési kínálat és kereslet nem minden esetben esik egybe és az alkalmazottak képzésébe a cégek többsége csak fenntartásokkal fektet be nagyobb összeget.

Kutatásunk kezdetén azt feltételeztük, hogy a képzési oldal kínálata igazodik a gazdasági szereplők igényeihez (H1). Hipotézisünk nem igazolódott be, mint azt a 2. sz. ábra mutatja. A 5. sz. ábrából láthatjuk, hogy vállalkozások mindössze 5,56% véli úgy, hogy a tanfolyamok meghirdetését megelőzően van lehetősége jeleznie a hiányszakmákat a képzőintézmény felé. A 4. sz. ábra szerint a cégek mindössze 16,67% jelezte azt, hogy együttműködésben áll helyi képzőintézménnyel.

Második hipotézisünk szerint Szentgotthárdon a jelentős munkaerőhiányból fakadóan a felnőttképzési szolgáltatások szerepe kiemelt jelentőségű (H2). A 8. sz. ábra mutatja, hogy a cégek többsége ismeri a helyben elérhető felnőttképzési szolgáltatásokat, de a 9. és 10. sz. ábra alapján arra következtethetünk, hogy a válaszadók valójában a képzési kínálatra gondolnak. A 3. sz. ábra szerint a helyben elérhető képzési palettával nem elégedettek a cégek. A 9. sz. ábrán jól látható, hogy leginkább az álláskeresési technikák oktatását hiányolják a város jelentősebb vállalkozásainak válaszadó képviselői.

Harmadik feltételezésünk az együttműködés hatékonyságára irányult a gazdasági és a felnőttképzési szereplők között (H3). E téren feltételezésünk beigazolódott. A 4. sz. ábra szerint az együttműködés a két szféra között nem a leghatékonyabb. Burkoltam az 1., 2., 3. és 5. sz. ábrák válaszai is azt jelzik, hogy fejlesztendő terület ez a városban. A vállalkozások közvetett vagy közvetlen módon hatással vannak Szentgotthárd egészére, ezért a fenntartható jövő érdekében elengedhetetlen a velük történő kooperáció, igényeik összegyűjtése és figyelembe vétele.

4. Összegzés, javaslatok

Összességében megállapítható, hogy Szentgotthárdon szükség van felnőttképzési szolgáltatások nyújtására két szempontból is. Az egyik, hogy napjaink felgyorsult gazdasága sok esetben állít számos embert a pályakorrekció kényszere elé, akik erre nem készültek fel. A másik ok, amiért véleményünk szerint fontos lenne a felnőttképzési szolgáltatások népszerűsítése, az a felnőttképző szervezetek számára marketing jelentőségű. A felnőttiskolák térítésmentes szolgáltatások biztosításával (például pályakorrekciós tanácsadás, elhelyezkedési tanácsadás) több olyan potenciális résztvevőhöz tudnának eljutni, akik jelenleg még passzívak a továbbtanulási lehetőségekkel kapcsolatban, ám az információhoz jutás kedvet teremthetne számukra a felnőttkori tanulásba való bekapcsolódáshoz.

A kutatásból egyértelműen kirajzolódtak az együttműködések hiányosságai. A vállalatok képviselőinek és az oktatási intézményeknek időnként célszerű lenne közös műhelymunka keretében egyeztetéseket tartaniuk a hatékony jövőbeni együttműködés és a képzési paletta bővítése érdekében. A vállalatok ismerik az együttműködés fontosságát, hiszen a gazdasági oldalról tapasztalják egy-egy termelési vagy szállítási folyamat során, hogy a szoros kooperáció segítségével lehet a felesleges kiadásokat minimalizálni, nagyobb hasznossággal cselekedni. Ugyanez a gondolkodás kell, hogy megjelenjen a képző intézmény és a vállalati szereplők között is. Az együttműködés ezen túl lehetséges gyakorlólhelyek kapcsán is megmutatkozhatna, az állandó gyakorlati helyet biztosító cégek számára kedvezményeket lehetne kínálni a felnőttiskolák részéről. A 6. sz. ábra alapján a cégek egyhangúlag kifejezték véleményüket azzal kapcsolatban, hogy az esti képzés nem minősül hátránynak a felvétel során, így akár a felnőttképzés kapcsán gyakorlati helyhez jutók is jelenthetnének potenciális munkaerőt a vállalatoknak.

Kutatási témánk fontosságát jelzi, hogy a felnőttképzési szolgáltatások képezhetik véleményünk szerint a megfelelő hidat a munkanélküliség és a munkaerőhiánnyal küzdő vállalatok között. Ezért nem csak Szentgotthárd esetében, de az ország több városában érdemes lenne ennek a területnek nagyobb lendületet adni, hiszen a kutatás során is kiderült, a legjobb beruházás a tudásba történő befektetés a cégek és magánszemélyek esetében egyaránt.

Irodalom

- Bali L.–Hardi T. 2015. Szlovénia földrajzi terei. In: Hardi T. (szerk.): *Terek és tér-képzetek: Elképzelt és formalizált terek, régiók a Kárpát-medencében, Közép-Európában*. Somorja; Győr: Fórum Kisebbségkutató Intézet; MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete, 333–342.
- Horváth Cs. 2017. A vasúti oktatás első intézményesült állomása: A „vasúti tanfolyam”. *Tudásmenedzsment* 18(2): 71–80.
- Lentner Cs. 2007. A magyar nemzetgazdaság versenyképességének új típusú tényezői. In: Lentner Cs. (szerk.): *Pénzügypolitikai stratégiák a XXI. század elején: prof. dr. Huszti Ernő DSc. egyetemi tanár a pénzügyi intézményrendszer, a tudomány és a felsőoktatás szolgálatában: tiszteletkötet 75. születésnapja alkalmából*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 271–297.
- Lentner Cs. 2018. Vázlat az aktív államműködés munkaerőpiacra gyakorolt hatásairól – Magyarország példáján keresztül In: *Kiss György akadémikus 65. születésnapjára emlékkötet*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- Pongrácz A. 2017. Der Arbeitsmarkt und die berufliche Bildung in der Automobilindustrie in Ungarn heute. *EDU Szakképzés és Környezetpedagógia Elektronikus Szakfolyóirat* 7(1): 7–26.
- Rechnitzer J.–Hausmann R.–Tóth T. 2017: A magyar autóipar helyzete nemzetközi tükrökben. *Hitelintézeti Szemle* 16(1): 119–142.
- Vehrer A. 2011. *Az előzetes tudásszint mérés szerepe a felnőttképzésben*. XIV. Apáczai Napok 2010. Nemzetközi Tudományos Konferencia, Győr: Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar Tanulmánykötete.